

Aƙidar Khumaini
da
Koyarwarsa

Umar Labɗo

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Gabatarwa

‘Yan Shi’ar Nijeriya karkashin jagorancin Zakzaki sun dade suna musa cewa su ‘yan Shi’a ne. Sun kwashe shekaru da yawa, duk sa’ad da aka ce suna yin Shi’a sai su ce ana yi musu kazafi, ana bata musu suna. Su ba sa yin Shi’a; gwagwarmaya kawai suke yi.

A yanzu kuma da suka fito fili suna amsa sunan Shi’a, sai suke cewa su Shi’a mai sassauci suke yi. Su kan ce, su Shi’a Imamiyya suke yi, ba Gulatu ba masu taurin ra’ayi. Ba sa amincewa da abinda malamai da masu bincike suka tabbatar cewa, a yanzu babu sauran Shi’a mai sassauci, kuma da dai Shi’a Imamiyya ‘Yan Dozin ba su taɓa zama masu sassauci ba.

A haƙiƙa tun zamanin daular Safawiyya, a lokacin da ‘yan Shi’a a karkashin inuwar wannan daula suka shi’antar da kasar Iran da karkashin tuwo, suka kore Ahalus Sunna daga kasar, Imamiyya ta yasar da duk wata sifa ta sassauci, ta rungumi tsauri da guluwwi. Daga wannan lokaci zuwa yau, babu wata akida mai tsauri wacce ‘yan Shi’a Imamiyya ba su kudure ba.

Da yake muhawararmu da ‘yan Shi’a a ilmance muke yin ta, kuma a ruwan sanyi, sai muka ga ya dace mu kawo Akidar Imam Khumaini da Koyarwarsa a matsayin hujja yankakkiya cewa ‘yan Shi’ar Nijeriya ba Shi’a mai sassauci suke yi ba, a’ a mai tsauri suke yi, kuma mai tsanani.

Abu ne da aka sani cewa, Shi’a ta shigo Nijeriya ne a sakamakon juyin juya hali na kasar Iran wanda Khumaini ya jagoranta, kuma ‘yan Shi’ar kasar nan, ciki har da madugunsu Ibrahim Alzakzaki, sun aro akidojin Shi’a ne daga kasar ta Iran. ‘Yan Shi’ar kasar nan baki dayansu ba sa boye biyayyar su ga Khumaini, kamar yadda ba sa boye cewa shi jagoransu ne wanda suke koyi da koyarwarsa.

Kuma koda yake muna sane da cewa akwai karancin karatu a kasar nan, saboda haka mutane da yawa, ciki har da ‘yan Shi’a, tana yiwuwa ba su taɓa karanta ko daya daga cikin littafan Khumaini ba, amma akalla sun san hotunansa, kuma suna ganin hotunan a fadar Zakzaki dake Zariya da kuma gidajen magoya

bayansa. Wannan ya isa hujja cewa su mabiyansa ne, masu koyi da shi. Domoin kamar yadda hoton Shaihu Ibrahim Inyas a wajen mutum yake nuna cewa shi dan Tijjaniyya ne mai akidar Faila, haka nan hoton Khumaini a wajen mutum yake tabbatar da cewa mutumin dan Shi'a ne mai riƙo da akidar Khumaini da koyarwarsa.

To, mece ce akidar Khumaini kuma ya koyarwarsa da ra'ayoyinsa suke? Wannan tambaya ita ce wannan taƙaitaccen littafi zai amsa, in Allah ya yarda. Kuma amsar, kamar yadda muka saba a cikin dukkan littafanmu da lakcoci, za ta fito daga littafan da Khumaini ya rubuta da hannunsa, kuma magoya bayansa suke yadda su da kansu, kafin juyin juya halin da ya jagoranta da bayansa. Kuma waƙan nan littafai a yau gwamnatin ƙasar Iran ce take buga su, tana rabarwa kyauta a ƙasashen duniya, domin yadda waƙan nan akidoji da ra'ayoyi.

Da sannu mai karatu zai gani da idanunsa cewa, dukkan miyagun akidun Shi'a dangane da Tauhidi, da Alƙur'ani, da Sahabbai, da Imama, da Taƙiyya, babu wacce Khumaini bai ƙudure ba. Haka nan, duk wani mugun nufi ga al'umma, da ƙiyayya ga sauran Musulmi waƙanda ba 'yan Shi'a ba, musamman Ahalus Sunna, ba wanda Khumaini bai koyar ba a cikin littafansa. Daga bisani, wannan zai tabbatar da cewa, da'awar 'yan Shi'ar Nijeriya mabiyar Zakzaki cewa su Shi'a mai sassauci suke yi, da'awa ce wacce aka gina ta imma a kan jahilci ko son zuciya.

Manufarmu da wannan littafi, in Allah ya yarda, ita ce bayanin gaskiya domin mabiyar Shi'a, waƙanda mun san da yawa daga cikinsu ba su sani ba, su gane, kuma ya zama yankan hanzari a kansu, da sauke nauyi a namu ɓangaren. Kuma gamon katarinmu bai zamo ba sai ga Allah, a gare shi muke dogaro, kuma gare shi za mu koma ya yi hukunci a tsakaninmu cikin abinda muke sabawa juna.

Babi Na Farko

Takaitaccen Tarihin Khumaini

Sunansa Ayatullahi Ruhullahi Musdafa Ahmad Almusawi Alkhumaini. Ruhullahi shi ne sunansa na yanka. Ayatullahi kuwa laƙabi ne da ‘yan Shi’a suke ba wa manyan malamansu da suka isa matsayin ijthadi. A yayin da Musawi danganawa ce ga Imamin Shi’a na bakwai, Musa binu Ja’afar mai rasuwa a shekara ta 183 B.H. A kan haka, Khumaini yana ɗaukar kansa a matsayin jikan Annabi (SAW) wanda ya fito daga Ahalul Baiti. Shi kuwa laƙabin Khumaini wanda ya shahara da shi, ya samo shi ne daga ƙauyen da aka haife shi, watau Khumaina, wanda yake a kusa da birnin Kum, cibiyar malantar addini ta Iran.

Mahaifin Khumaini, Musdafa, malamin addini ne, kuma an kashe shi a wajen rikici da masu mulkin gargajiya tun ɗansa Khumaini bai cika shekara ɗaya a duniya ba. An ce ya rasa ransa sakamakon gwagwarmayar ƙwatowa ƙauyawa haƙƙinsu daga hannun masu mulkin mulaka’u.

Kakan Khumaini, Ahmad, asalinsa mutumin Indiya ne, ya yi hijira zuwa ƙasar Iran a shekara ta 1885 kuma ya zauni ƙauyen Khumaina inda aka haifi mahaifin Khumaini, Musdafa.

Kuma koda yake iyayen Khumaini ba su daɗe da barin ƙasar su ta asali ba, watau Indiya, kasancewar har ƙasaitar Khumaini da juyin juya halinsa a shekara ta 1979 lokacin bai kai shekara ɗari ba, amma labarin tushensa da asalinsa ya ɓace ɓat. Ba’a san takamaimai daga wane ɓangare na Indiya suka taso ba, kuma ba’a taɓa sanin danginsu na can ba. Misali, shugaban Amurka baƙar fata, Barack Obama, wanda ubansa ya je Amurka ya haife shi a can kimanin shekaru sittin da suka wuce, an san danginsa na ƙasar Kenya inda ya fito: kakarsa da yarsa da gogonninsa da kawunnansa, da sauransu. Amma Khumaini ba’a taɓa cewa ga danginsa na Indiya ba.

Wannan ya sa alamar tambaya kwambaleliya a kan asalin mutumin, wanda yake nacewa a kan cewa shi Shirifi ne jikan Annabi. Wani abin mamaki shi ne, har

bayan zamansa jagoran Iran mai wuka da nama, babu wanda ya taɓa maganar tushensa. Ko kafafen yada labarai na kasar, wafanda ya kamata a ce sun binciko danginsa don a nunawa duniya su, kamar yadda kafafen yada labarai na Amurka suka bankado asalin Obama tun yana takarar shugaban kasa, ba su taɓa cewa kome ba dangane da wannan muhimmin batu. Wannan ya sa wasu masu bincike suke zaton ko akwai lauje cikin nafi.

Kuma ba za'a ga laifin masu dari-dari da asalin Khumaini ba, saboda sanin tushen mutumin da ya zama shugaba yana da muhimmanci ainun. Sau da yawa a tarihin kasashen Musulmi, an sha dukunkuno mutane, a ciccida su, a kai su ga matsayin jagoranci, sai daga bisani, bayan biri ya riga ya yi barna, a gane ashe 'yan barandan makiya ne. Misali na kusa shi ne Musdafa Kamal Atatork, wanda ya shugabanci kasar Turkiya, ya rushe khilafar Usmaniyya, ya shuka sharri mai yawa wanda har yau al'umma ba ta murmure daga barnarsa ba, daga baya ta bayyana cewa asalinsa Bayahude ne.

Ala kulli halin, har yau ba wanda ya taɓa cewa asalin Khumaini Bayahude ne, amma kuma babu hujja a kan cewa shi Sharifi ne. Saboda haka, daga nan har lokacin da mabiyansa suka bayyana asalinsa, duniya za ta ci gaba da daukar Khumaini a matsayin tsintacciyar mage.

An haifi Khumaini a shekarar 1320/1900 a kauyen Khumaina kuma babansa ya rasu yana jariri, kamar yadda bayani ya gabata. Mahaifiyarsa ma ta rasu kafin balagarsa, don haka ya taso yana maraya, farkashin kulawar babban wansa. Ya fara karatu a hauzar¹ Ayatullahi Ha'iri a garinsu, kafin daga bisani ya tafi birnin Kum inda ya karanta fannin Falsafa da Mandiki. Bayan kammala karatunsa, Khumaini ya ci gaba da koyar da wadan nan fannoni guda biyu.

Tauraron Khumaini ya fara walkawa a cikin shekarun 1960 yayin da ya soki tsarin sarkin Iran na wannan lokaci, Shaha Muhammad Rida, dangane da rarraba gonaki ga talakawa manoma. Wannan ya ba shi farin jini da haiba kuma ya shahara a kasar baki daya, har ya wayi gari ana lasafta shi a jerin malaman addini masu gwagwarmaya, koda yake shi ba addinin tsintsa ya karanta ba.

A lokacin da sukansa ya yi yawa ga Shaha, kuma magoya bayansa suka karu, sai sarkin ya daure shi a shekarar 1963. Wannan mataki da sarkin ya

¹ Hauza a wajen 'yan Shi'a kamar **Zawiyya** ne a wajen 'yan darika.

ɗauka ya kara wa Khumaini farin jini kuma ya daga matsayinsa, a lokacin da aka rika ɗaukar sa a matsayin mai jayayya da mulkin Shaha. Bayan sakinsa, sarkin ya kore shi zuwa kasar Turkiya, inda ya zauna tsawon shekara guda, amma zaman bai yi masa daɗi ba saboda rashin maraba da shi daga ɓangaren masu mulkin kasar. Wannan ya sa a shekarar 1965 Khumaini ya kara hijira zuwa kasar Iraƙi, inda ya zauni birnin Najaf, cibiyar malantar Shi'a.

A farkon zamansa a kasar Iraƙi, Khumaini ya sassauta gwagwarmayarsa da mulkin Shaha, saboda sharadi da hukumomin kasar na wannan lokaci suka gindaya masa. Amma a bayan zuwan mulkin Jam'iyyar Ba'ath ta Saddam Hussaini, wacce dangantakarta da Shaha ta yi tsami, gwamnatin Iraƙi ta sakar masa mara, inda ya ci gaba da nashadinsa na siyasa.

A zamansa na tsawon shekaru goma sha uku a Iraƙi, Khumaini ya yi amfani da zuwan dubunnan 'yan kasarsa domin ziyarar ibada a Najaf da Karbala, ya rika saduwa da su, yana yada manufinsa da ra'ayoyinsa a tsakaninsu. Wadan nan masu ziyarar ibada, waɗanda suke zuwa Iraƙi a duk shekara, sun zama kamar masinjoji waɗanda suka rika ɗaukar saƙon Khumaini zuwa mutanen Iran, musamman talakawa da dalibai da matasa da sauran su. Sannu a hankali sai wannan ziyara ta ɗauki sabon salo, yayin da ta zama dama ga mabiyan Khumaini domin sulalewa zuwa Iraƙi, da saduwa da shi, da karfafa dangantakar gwagwarmaya. Wasu da yawa sun yi amfani da wannan dama suka tare ɗungurum a Iraƙi. Duka wannan nashadi ya faru karkashin inuwar mulkin jam'iyyar Ba'ath mai bin tafarkin Gurguzu da sanya albarkarta.

Magoya bayan Khumaini sun yi yawa ainun a Iraƙi, kuma da alama yawan nasu ya fara zama matsala ta tsaro ga mahukuntan kasar. Babu abinda yake tabbatar da wannan kamar ɗan Khumaini na cikinsa, Musdafa, wanda aka ce ya samu sabani da wasu mabiyan ubansa masu tsaurin ra'ayi. Idan mabiyan Khumaini sun kashe ɗan Khumaini wannan manuniya ce cewa suna iya kashe waninsa.

A cikin shekarar 1978, hukumomin Iraƙi sun kori Khumaini daga kasarsu. Sai ya yi hijira zuwa birnin Faris na kasar Faransa, inda a cikin shekara guda ya karasa aikinsa na tumbuke gwamnatin Shaha.

A cikin shekarun karshe na zaman Khumaini a Iraki, hufubobin da yake aikewa a kasset zuwa Iran da almajiransa masu zuwa su komo, sun rura wutar rikici a kasar, wutar da zaluncin Shaha da danniyarsa suka kara mata ruwa. Wannan wuta ta ci gaba da ruwa, yayin da ta kai ga juyin juya hali, a farkashin jagorancin mabiyar Khumaini da fuskantarwarsa, wanda ya tumbuke gwamnatin Shaha. A cikin watan Fabrairu, 1979, Shaha Muhammad Rida ya arce daga Iran, bayan mummunan tashin hankali da zubar da jini mai yawa. Kashe gari, Khumaini ya sauka a kasar a mtsayin shugabanta mai wuka da nama.

Wannan ya kawo haihuwar Jumhuriyar Musulunci ta Iran, farkashin jagorancin Khumaini, kuma a bisa doron akidunsa, koyarwarsa da ra'ayoyinsa na Shi'a.

Babi Na Biyu

Akidun Khumaini da Ra'ayoyinsa

A gaba dayan rayuwarsa ta ilmi da gwagwarmaya, Ayatullahi Ruhullahi Khumaini ya rubuta littafai guda takwas wafanda suka kunshi akidojinsa da ra'ayoyinsa da koyarwarsa. Haka nan ya rubuta kasidu da jawabai da hufubobi masu yawa, wafanda kamar karin bayani ne ga abinda littafan suka kunsu. Sai kuma wasiyyarsa wacce ya rubuta kafin rasuwarsa amma ba'a yada ta ba sai bayan mutuwarsa.

Wafan nan littafai sune:

1. **Taharirul Wasila.** Wannan littafi ne babba, yana cikin farkon abinda ya rubuta, kuma ya tattauna masa'aloli da yawa na Fikihu a cikinsa.
2. **Kashful Asrari.** Littafi ne matsakaici, kuma ya tattare akidun Khumaini dangane da Imama da Sahabbai da wasu batutuwa. Ya wallafa littafin da harshen Farisanci kuma an buga shi sau da yawa saboda muhimmancinsa, kafin juyin juya halin Iran da bayansa, kamar yadda aka fassara shi zuwa harasa masu yawa, ciki har da harshen Larabci.
3. **Alhukumatul Islamiyya.** Wannan littafi ya kunshi ra'ayoyin Khumaini da tunaninsa da koyarwarsa dangane da gwamnatin Musulunci, da ra'ayinsa na **Wilayatul Fakihi**, watau wakilcin malamai ga Imamai, da sauransu. Ana iya daukar littafin a matsayin jigon juyin juya halin da Khumaini ya jagoranta da kuma tsarin mulkin gwamnatin da ya kafa.
4. **Attakiyya.** Wannan littafin ya kunshi akidar Takiyya kamar yadda Khumaini ya kudure ta. Yana da kyau mu ambata cewa, Khumaini ya yi amfani da wannan akida sosai wajen yaudarar malamai, shugabanni da daidেকun Ahalus Sunna, musamman a bayan juyin juya halinsa (wanda ya nuna cewa na Musulunci ne alhali a haki na Shi'a ne), kamar yadda za mu gani a nan gaba, in Allah ya yarda.
5. **Zubdatul Ahkami.** Ya tattauna wasu masa'aloli da batutuwa na Fikihu.
6. **Almakasibul Muharrama.** Shi ma littafin Fikihu ne.

7. **Atta'adul wat Tarjih.** Ya yi magana a kan fannin Hadisi kamar yadda aka san shi a tafarkin Shi'anci.
8. **Sirrus Salati.** Wannan littafi sunansa yana nuna maulu'insa.

Kasidun Khumaini da ya rubuta sun hada da kasidar Tafsirin Fatiha da kasidar Jihadi, da sauransu. Jawabansa da hudubobinsa kuwa suna da yawa. Yawancinsu an buga su a jaridu da mujallun duniya na kasashe dabam-daban, a cikin harasa dabam-daban, kamar yadda ake buga jawaban shugabannin siyasa da jagororin kasashe.

Abu na karshe da Khumaini ya rubuta shi ne Wasiyyarsa. Wannan Wasiyya tana da matuƙar muhimmanci domin ta tattare daurayar akidojin Khumaini kuma saboda ya rubuta ta a karshen rayuwarsa; don haka duk abinda ta kunsu shi ne abinda ya mutu a kai. Shi da kansa ya yi nuni a cikinta da cewa ya rubuta ta da cikakken 'yanci da gaba-gadi, ba tare da tsoro ko kara ga kowa ba, saboda ya rubuta ta alhali yana bakin kabarinsa.¹

Wadƙan nan littafai, musamman guda uku na farko da kuma Wasiyyarsa, su ne za mu dogara a kansu wajen bayanin akidojin Khumaini da koyarwarsa. Kuma mai karatu zai gamsu da cewa, babu abinda ya fi adalci irin a yi wa mutum hukunci da abinda ya fito daga bakinsa, ko ya kattaba da hannunsa.

Akidar Khumaini dangane da Kur'ani

Babu wani bambanci tsakanin akidar Khumaini dangane da Alkur'ani da akidar sauran malaman Shi'a na zamanin da, da kuma na yanzu.² Khumaini yana kudure cewa, Alkur'anin da yake a hannun Musulmi a yau ba daidai yake ba, kuma ba cikakke ba ne. An yi kari da ragi a cikinsa, kuma Sahabbai ne suka yi wannan kari da ragin.

Sai dai shi Khumaini ba ya bayyana wannan akida tasa a sarari a cikin yawancin rubuce-rubucensa, a wani lokaci ma ya kan yi kokarin karya ta. Kuma wannan ba abin mamaki ba ne idan muka dubi matsayinsa na mai neman goyon bayan jama'a don cimma burin siyasa, watau kaddamar da juyi da kafa gwamnati, musamman da yake mutanen kasarsa da yawa Ahalus Sunna ne.

¹ Duba **Wasiyyar Khumaini**, shafi na 93.

² Duba littafi na 1 a wannan jerin.

Amma duk da haka, ya fito fili ya bayyana wannan akida a wasu littafansa. Misali a cikin littafin **Kashful Asrari**, yana cewa: “Tuhumar sauya (Attaura da Linjila) da Musulmi suke wa Yahudawa da Nasara, irin wannan tuhuma ta tabbata a kan Sahabbai.”¹ Babu shakka wannan magana a bayyane take; domin ba’a tuhumar Sahabbai da sauya Attaura da Linjila, sai dai a tuhumce su da sauya nasu littafin-Alkur’ani.

Haka nan a cikin Wasiyyarsa, yana fadfi kamar haka, “Ya kamata a ambata cewa, abinda ya afka wa amanonin Manzon Allah (SAW) guda biyu na zaluncin Dagutai, zalunci ne ga al’ummar Musulmi da ma bil Adama baki daya, kuma abin ya fi karfin alƙalami ya rubuta... Abinda ya faru ga Alkur’ani, wannan amana ta Allah, da abinda Manzo ya bari, babbar musiba ce mai tayar da hankali, wacce ya kamata a yi mata kuka da hawayen jini.”²

Abinda Khumaini yake nufi a nan da amanoni guda biyu da Annabi (SAW) ya bari shi ne Alkur’ani da iyalin gidansa Ahalul Baiti, kuma zaluncin Dagutai yana nufin zaluncin Sahabbai da mabiyansu. Don haka, tunda ‘yan Shi’a suna dauka cewa Sahabbai sun kashe zuri’ar Annabi (SAW), kamar jikansa Hussaini,³ to zaluncinsu ga Alkur’ani zai zama shi ne sauya shi da bata shi.

Wani abu da yake kara tabbatar da matsayin Alkur’ani mai tsarki a wajen Khumaini, shi ne imaninsa da “Kur’anin” Shi’a da suke kira **Mushafu Fadima**, watau Kundin Fadima. Mushafu Fadima kishiyar Alkur’ani ne, wanda ‘yan Shi’a suke kuduri da cewa an yi wahayin sa ga Nana Fadima, Allah ya kara mata yarda, kuma wai shi ne Kur’ani na gaskiya wanda Fadima ta yi shiftar sa kuma Ali, Allah ya kara masa yarda, ya rubuta shi da hannunsa.⁴

Khumaini ya yi ban gaskiya da wannan littafi kuma, kamar yadda ya ce, yana alfahari da shi. Ya ce, “Muna alfahari da cewa muna da Kundin Sajjadiyya da Zaburar Iyalin Muhammadu da Kundin Fadima wanda Allah mai girma da daukaka ya yi wahayin sa ga Zahara’u yardajjiya.”⁵

¹ **Kashful Asrari** na Khumaini, shafi na 114.

² **Wasiyyar Khumaini**, shafi na 68.

³ Duba littafin **Wa Ya Kashe Hussaini?**

⁴ Duba littafi na 1 a wannan jerin.

⁵ **Wasiyyar Khumaini**, shafi na 68.

Wannan akida ta cewa wai Allah ya yi wahayin wani littafi ga Nana Fadima, ta warware akidar da Alkur'ani ya zo da ita cewa babu wani da za'a yi wa wahayi bayan Annabi (SAW), kuma tana nuna matsayin Khumaini na mai riƙo da akidojin Gulatu masu tsananin ra'ayin Shi'a.

Akidar Khumaini dangane da Annabi (SAW)

Allah Madfaukaki ya wajabta wasu haƙƙoƙi a kan Musulmi dangane da Manzonsa Muhammad (SAW), waɗanda suka haɗa da imani da shi, da shaidawa da iyar da aikensa, da biyayya a gare shi, da taimakon sa, da gabatar da kaunarsa a bisa kaunar kowa, da kudure cewa shi ne mafificin halitta baki ɗaya. Waɗan nan haƙƙoƙi bayaninsu na cikin Alkur'ani da Sunna, kuma babu wani Musulmi da yake da ja a kan su.

Sai dai maganganun Khumaini da rubuce-rubucensa suna nuni da cewa shi bai yi ban gaskiya da waɗan nan haƙƙoƙi ba. Kai ma ana iya cewa bai yi imani da annabtar Annabi ba, ko fifikonsa, ko isar da aikensa. Ga misalai:

1. Khumaini yana ganin cewa, Manzon Allah (SAW) bai yi nasara ba wajen tabbatar da abinda domin sa aka aiko shi, watau shimfiɗa adalci. Yana ma ganin cewa, dukkan Annabawa ba su ci nasara ba a wannan fage, kuma wanda zai yi nasara kawai wajen tabbatar da adalci shi ne Imamin Shi'a na 12, watau Mahadin Shi'awa wanda suke jiran bayyanarsa a ƙarshen zamani.¹

Khumaini yana cewa dangane da haka: “Lallai Annabawa baki ɗaya sun zo domin tabbatar da harsashen adalci a duniya, amma dukkaninsu ba su ci nasara ba. Har Annabi Muhammad Cikamakin Annabawa, wanda ya zo domin gyara yanayin bil Adama da tarbiyyar ‘yan Adam, bai yi nasara ba dangane da haka. Mutumin kawai da zai yi nasara a cikin haka, ya kafa harsashen adalci a dukkanin sasannin duniya da fagagen rayuwar ɗan Adam, shi ne Mahadi wanda ake sauraron zuwansa.”²

Wannan magana abinda take nunawa, a zahiri, shi ne cewa Khumaini bai yi imani da Annabi Muhammad (SAW) ba, amma ya yi imani da Imam Fatalwa (Mahadin Shi'a) wanda suka ce wai an haife shi tun kimanin shekaru dubu da ɗari

¹ Domin ganin bayanin Mahadin ‘yan Shi'a, duba **Bacin Tafarkin ‘Yan Shi'a**.

² Ya fadi haka a jawabinsa na Maulidin Mahadi, ranar 5 ga watan Sha'aban, 1400 B.H. (1980) kamar yadda mujallar **Arra'ayul Aam** ta Kuwait, fitowar 17 ga watan Yuni, 1980, ta buga.

biyu (1,200) da suka shude, kuma yana nan da ransa a boye a cikin kogo, sa'an nan zai dawo a karshen zamani ya tabbatar da adalci a farkashin inuwar daular Shi'awa. Wannan yana tabbatar da matsayin Khumaini na batacce, mai bin tafarkin Shi'anci na guluwwi da tsanani da rashin sassauci.

2. Khumaini yana fifita Imamai a kan dukkan Annabawa ba da toge ko daya ba. Ga abinda ya ce dangane da haka: "Yana daga cikin abinda ya wajaba a kudure a cikin mazhabarmu cewa, Imamanmu suna da matsayi wanda ba wani mala'ika makusanci ko Annabi Manzo da yake isa gare shi."¹

Wannan magana a fili take cewa, Khumaini yana fifita Imaman Shi'a a kan Annabawa, har da Annabi Muhammad (SAW), domin bai toge shi ba. Idan mai karatu yana shakkun haka, to ya dubi wannan magana ta Khumaini: "Tabbas Maulidin Imam Mahadi idi ne babba ga Musulmi wanda ya fi idin Maulidin Annabi Muhammad."²

Har yau, wani dalili mabayyana da yake nuna cewa, Khumaini yana fifita Imamai a kan Annabi Muhammad (SAW) shi ne fifita kasar kabarin Imam Hussaini, Allah ya kara masa yarda, a kan kasar kabarin Annabi (SAW). Ga abinda ya ce, "Ba'a gwada ta (kasar kabarin Hussaini) da kasar kabarin waninsa, har da kabarin Annabi (SAW) da sauran Imamai."³

3. Khumaini yana fifita zamaninsa a kan zamanin Annabi (SAW) da mabiyansa 'yan Shi'ar Iran a kan Sahabbai mabiyannan Annabi. Ga abinda ya ce, "Ni ina fadi gaba-gadi cewa yanayin da mutanen Iran na wannan zamani suka sifantu da shi, da talakawansu dodo-dodo, ya fi na mutanen Hijaz (kasar Larabawa) a zamanin Manzon Allah (SAW)."⁴

Akwai ma'ana dake boye a nan. Ma'anar kuwa ita ce: Khumaini yana so ya ce shi ya fi Manzon Allah (SAW) iya tarbiyyar mutane, kuma ya fi shi samun nasarar kawo sauyi da juyi a rayuwar mutane, shi ya sa yanayin rayuwar mutanen zamaninsa mabiyansa ya fara na mutanen zamanin Annabi (SAW) mabiyansa. Shin Musulmi, wanda ya yi imani da Allah da Annabi (SAW), yana fadin irin wannan magana?

¹ Duba **Alhukumatul Islamiyya** na Khumaini, shafi na 52.

² Duba **Wasiyyar Khumaini**, shafi na 47.

³ Duba **Taharirul Wasila** na Khumaini, mujalladi na 2 shafi na 164.

⁴ Duba **Wasiyyar Khumaini**, shafi na 90.

Wadān nan misalai da muka kawo, wadānda akwai gomomi da daruruwa irinsu a cikin littafan Khumaini da jawabansa da hudubobinsa, suna nuna akidar Khumaini dangane da Manzon Allah (SAW) da annabtarsa da kuma sauran Annabawa baki ɗaya da annabtarsu. Kuma a fili take cewa, mai irin wannan akida ba'a sifanta shi da sassauci, sai fa inda jahilci ya yi katutu, ko son zuciya ya riƙe ragama. Muna roƙon Allah ya shirye mu, ya tsare imaninmu.

Aƙidar Khumaini dangane da Sahabbai

Wanda yake da akida dangane da Annabi (SAW) irin wacce muka zana a sama, ba'a damuwa ko me ya kudure dangane da Sahabbai. Amma za mu kawo akidar Khumaini dangane da Sahabbai ne saboda har yau akwai 'yan Shi'a a Nijeriya wadanda suke musun cewa mutumin yana gaba da Sahabbai, ko yana zagin su, ko yana kafirta su.

A haƙifa Khumaini, kamar ko wane ɗan Shi'a na da ko na wannan zamani,¹ yana ƙin Sahabbai, Allah ya ƙara musu yarda baki ɗaya, kiyayya mai tsanani, kuma yana zagin su, kamar yadda yake kafirta su, musamman manya daga cikinsu, irin su Sayyidina Abubakar da Sayyidina Umar da Sayyidina Usman da Nana A'isha da Nana Hafsa, da sauransu. Misalai a kan wannan ba su lasaftuwa a littafan Khumaini da hudubobinsa da laccocinsa.

Khumaini yana kudure cewa, Sahabbai baki ɗayansu munafukai ne, ba su shiga Musulunci ba sai don neman abin duniya da mulki. Wannan ya sa, a ganinsa, da zarar rasuwar Manzon Allah (SAW) sai munafincinsu ya bayyana a fili, inda suka saɓa wasiyyar Annabi (SAW) ta naɗa Ali binu Abi Talib, Allah ya ƙara masa yarda, a mtsayin Khalifa, suka naɗa Abubakar maimakonsa.

Wannan ya sa Khumaini yake ambaton taron Sahabbai na Saƙifatu Bani Sa'ida inda suka zaɓi Abubakar a matsayin Khalifa da cewa shi ne tushen dukkan sharri a tarihin Musulunci. Ga misali, yana cewa: "Dukkan sabani da ya faru tsakanin Musulmi a cikin al'amura duka, tushensa Saƙifa. Ba don abinda ya afku ba a wannan rana, da dukkan wannan sabani a tsakanin Musulmi bai faru ba."²

¹ Duba littafi na 2 a wannan jerin.

² Duba **Kashful Asrar** na Khumaini, shafi na 130.

Har yau, yana cewa, “Duk abinda Musulmi suke fama da shi a yau, ba kome ba ne sai sakamakon ranar Sakifa.”¹

Wannan matsayi na Khumaini dangane da taron Sakifa da zaɓen Abubakar Khalifa, shi ne matsayin dukkan malaman Shi’a a ko wane zamani, kuma shi ne tushen sabani tsakanin akidar Ahalus Sunna da akidar Shi’a. A yayin da Ahalus Sunna suke ganin taron Sakifa wata rahama ce daga Allah da ya ceci Musulunci da ita, ya tabbatar da haɗin kan Musulmi da ɗorewar Musulunci, su ‘yan Shi’a suna ganin wannan taro da abinda ya wakkana a cikinsa na zaɓen Abubakar cin amana ne da saba umarnin Annabi da bin son zuciyar wasu ‘yan tsuraru masu son ɗarewa a karagar mulki. A kan haka, ‘yan Shi’a suka ɗauki matsayinsu na kafirta Sahabbai baki ɗaya, in banda wasu ‘yan kaɗan: uku ko bakwai.² Khumaini yana kan wannan matsayi daidai wa daida.

Akidar Khumaini dangane da Abubakar da Umar

Khumaini yana kudure cewa Abubakar da Umar, Allah ya kara musu yarda, tun da farko sun shiga Musulunci ne da nufin biyan wasu bukату na kashin kansu, da burin ɗarewa kan karagar mulki bayan rasuwar Annabi (SAW), amma ba domin imani da Allah da fatan sakamakon Lahira ba. Don haka yake faɗi dangane da su, “Wafan nan alaƙarsu da Musulunci da Kur’ani ba ta zamo ba sai don kwadafayin mulki da abin duniya. Kuma sun kasance suna amfani da Alkur’ani don cimma manufofins munana.”³

Khumaini yana ganin Abubakar da Umar, Allah ya kara musu yarda, suna sabawa Alkur’ani da gangan, suna wasa da addini, kuma suna halatta ko su haramta abinda suka ga dama. Dangane da haka yake cewa, “Mu a nan babu ruwanmu da Abubakar da Umar, da abubuwan da suka aikata na sabawa Alkur’ani, da wasa da addinin Allah, da abinda suka halatta ko suka haramta don kashin kansu, da abinda suka tafka na zalunci a kan Fadima diyar Annabi (SAW) da ‘ya’yayenta. Amma muna tabbatar da jahilcinsu da hukunce-hukuncen Allah da addini.”⁴

¹ **Kashful Asrar**, shafi na 155.

² Duba **Bacin Tafarkin ‘yan Shi’a**, babin akidar Shi’a dangane da Sahabbai.

³ **Kashful Asrar**, shafi na 112.

⁴ Duba **Kashful Asrar** na Khumaini, shafi na 126.

Wannan shi ne matsayin Abubakar da Umar, Allah ya kara musu yarda, a wajen Khumaini. Matsayin yana nuna cewa su ba wai kawai kafirai ne munafukai ba, a'a su ma'kiyan addine ne waƙanda suka yi masa zagon kasa. Don haka, addininsu da mabiyansu Ahalus Sunna ba ingantacce ba ne. Addini ingantacce shi ne na masu saba musu 'yan Shi'a.

Wannan ita ce akidar Khumaini dangane da Sahabban Annabi (SAW) kuma ita ce koyarwarsa da ya koyar ga dukkan mabiyansa da masu koyi da shi. Wannan akida da koyarwa ita 'yan Shi'ar Nijeriya suke tallatawa a matsayin sassauci da gwagwarmaya da juyin juya hali na Musulunci!

Akidar Wilayatul Fakih

Wilayatul Fakih tsohuwar akida ce a wajen malaman Shi'a da mabiyansu, koda yake ba duka ba ne suka yarda da ita. Khumaini ya farfado da wannan akida, ya jaddada ta, ya raya ta, saboda ya hidimtar da ita wajen manufarsa ta tabbatar da juyin juya hali da kafa gwamnati da darewa a kan karagar wannan gwamnati a matsayin shugabanta mai wuƙa da nama.

Abinda akidar Wilayatul Fakih take nufi a takaice shi ne, ba wani zamani da babu wani mutum da Allah ya naɗa a cikinsa domin ya shiryar da mutane ta hanyar bayyana musu hukunce-hukuncen Shari'a kamar yadda suke ba tare da tuntube ko kuskure ba. A zamanin Manzon Allah (SAW) shi ke ɗauke da wannan nauyi. Bayan komawarsa ga Ubangiji, sai Sayyidina Ali binu Abi Talib ya ɗauki nauyin a matsayinsa na magajin Annabi. Shi kuma ya gadarwa babban ɗansa Hassan, daga shi sai Hussaini, sa'an nan Ali ɗan Hussain. Haka abin ya kasance har zuwa ga Imami na 12, watau Mahadin Shi'a, wanda ya fake a kogo kuma zai dawo ya shugabanci 'yan Shi'a a farshen zamani.¹

Buyan Imami na 12 a cikin kogo a shekara ta 329 bayan Hijira, ya jawo babbar matsala ga 'yan Shi'a; domin a yanzu sun rasa mai shiryar da su, saboda shi Imami na 12 bai bar magaji ma'asumi ba.

Sai dai malaman Shi'a ba su bata lokaci ba wajen warware wannan matsala ta hanyar kirkiro matsayin Na'ibin Imamin da ya buya, wanda zai ɗauki nauyin aikinsa har lokacin da ya komo. Wannan matsayi shi ne matsayin Wilayatul Fakih.

¹ A duba **Asalus Shi'ati wa Usuluha** na Muhammad Hussain Aali Kashiful Gida, shafi na 76-77.

Amma wannan bai warware matsalar gaba ɗaya ba, saboda an riƙa samun sabani a kan masu riƙe wannan matsayi a zamuna dabam-daban, kasancewar su ba'a san wanda ya gadar musu da matsayin ba. Kuma wannan sabani shi ya sa wasu daga cikin malaman Shi'a suka yi watsi da aƙidar Wilayatul Faƙih baki ɗaya.¹

An yi ta ja-in-ja a kan wannan aƙida a tarihin Shi'a tsakanin masu riƙo da ita da masu musun ta. Haka nan a tsakanin masu kuɗuri da ita, an yi ta samun sabani na waye haƙikanin mai riƙe da wannan matsayi a wani zamani na musamman, domin sau da yawa malamai biyu ko sama da haka suna da'awar matsayin a lokaci guda tare da cewa matsayin ɗaya ne. To a irin wannan yayi, sai wanda ya fi ƙarfi, ko ya fi yawan mabiya, ya sha da matsayin, kwatankwacin irin abin nan da Hausawa suke cewa, "Dokin mai baki ya fi gudu."

Haka al'amarin ya yi ta tafiya har lokacin da Khumaini ya bayyana, ya fara gwagwarmayarsa, kuma ya fahimci cewa wannan aƙida za ta yi hidima ga manufofinsa, sai ya rungume ta.

Khumaini ya yi aiki sosai wajen raya aƙidar a yayin da ya rubuta littafinsa mai suna **Alhukumatul Islamiyya** musamman don tabbatar da ita. Khumaini ya rubuta cewa Imami na 12 dai bai mutu ba, yana nan a raye, haka nan haƙƙinsa na jagorantar Shi'awa da ba su doka yana nan daram, kuma Wakilinsa ko Na'ibinsa shi ne ke more wannan haƙƙi a maimakonsa.² Bayan nasarar juyin juya halin Iran na shekarar 1979, Khumaini ya yi shelar cewa shi ne Na'ibin Mahadi kuma an tabbatar da aƙidar Wilayatul Faƙih a cikin kundin Tsarin Mulkin Iran.³

Khumaini ya yi amfani da wannan aƙida wajen naɗa kansa a matsayin sarki mai iko ba iyaka, wanda maganarsa ita ce doka, kuma idan ya ajiye kara ba mai tsallakawa, domin kamar yadda Rida Muzaffar yake cewa, "Faƙihi na'ibin Imami ne a lokacin buyansa, yana da dukkan haƙƙoƙi na Imami. Wanda ya ja da shi ya ja da Imami, kuma wanda ya ja da Imami ya ja da Allah."⁴ Khumaini ya yi amfani da ra'ayin malaman Shi'a irin su Rida Muzaffar, ya tabbatar da shi a cikin littafinsa, har ya yi ƙari a kai. Ga abinda yake cewa, "Babu shakka mun yi bincike dangane da wannan maulu'i, watau Wilayatul Faƙih, kuma ya bayyana gare mu cewa duk

¹ Duba **Nazariyyatu Wilayatil Faqih** na Arafat Abdul Hamid, shafi na 23 da 41.

² A duba **Alhukumatul Islamiyya** na Khumaini, shafi na 48.

³ Duba **Kundin Tsarin Mulkin Jumhuriyyar Islama ta Iran**, sakin layi na farko da na biyu.

⁴ A duba **Aqa'idus Shi'atil Imamiyya** na Rida Muzaffar shafi na 57.

abinda ya tabbata ga Manzo (SAW) da Imamai na haƙƙoƙi shi ma ya tabbata gare shi. Kuma babu kokwanto dangane da haka.”¹

Wannan akida ita ce jigon tsarin siyasar Iran a yau, kuma shi ne abu na farko da aka ambata a kundin Tsarin Mulkin ƙasar (sakin layi na farko da na biyu) kafin a ambaci Musulunci (wanda ya zo a sakin layi na goma sha biyu!). Wannan ya sa Khumaini, kamar magajinsa a bayansa Ali Khamna’i, ya zama shi ɗaya tilo yana sama da shugaban ƙasa da dukkan ‘yan majalisar ƙasa zaɓaɓɓu da dukkan alƙalan ƙasa, ciki har da alƙalin Kotun Koli.

Mun kawo bayanin wannan akida ne da matsayinta a wajen ‘yan Shi’a da matsayinta a wajen Khumaini da kuma matsayinta a Tsarin Mulkin Jumhuriyyar Islama ta Iran don mu tabbatarwa da maikaratu abubuwa kamar haka:

1. Imam Khumaini ba mai sassaucin ra’ayin Shi’a ba ne; shi mai tsananin ra’ayin Shi’a ne wanda yake allantar da Imamai da wakilan Imamai.
2. Khumaini ɗan kama karyar addini ne, mai mulkin Fir’aunanci, gunki, Daguti, mai tsananin girman kai wanda ya bautar da al’ummarsa, kuma a yau al’ummar tasa suke ƙoƙarin bautar da Musulmin duniya ta hanyar yada akidojinsa da koyarwarsa, wani lokaci da ƙarfin tuwo, kamar yadda abin yake faruwa yanzu haka a ƙasashen Iraƙi da Siriya da Yaman.
3. ‘Yan Shi’ar Nijeriya ƙarƙashin jagorancin Zakzaki, waɗanda suke koyi da Khumaini suna girmama shi suna ɗaukar sa a matsayin shugaba jagora, imma jahilai ne ba su san Khumaini da akidojinsa da koyarwarsa ba, ko kuma batattu ne waɗanda Allah ya yi nufin halakar da su.
4. ‘Yan bokon Nijeriya, musamman ‘yan jarida da mabanka (ma’aikatan banki) da likitoci da injiniyoyi, da sauransu, waɗanda suke katsalanda a harkar addini suna tallan Shi’a, imma jahilai ne ba su san abinda suke yi ba, wa imma munafukai ne suke fakewa da Turancinsu domin batar da mutane.

¹ Alhukumatul Islamiyya na Khumaini, shafi na 115.

Babi Na Uku

Fikihun Khumaini

Bayan wannan takaitaccen balaguro a cikin littafan Khumaini domin bayanin akidojinsa, bari mu juya ga Fikihunsa don mu tabbatarwa da mai karatu cewa, wannan dan taliki ba a lasafta shi a cikin masu sassaucin ra'ayi, kuma mabiyansa masu alfahari da shi, suna tallata shi a matsayin shugaba mai gwagwarmayar kwato hakkin Musulmi, imma jahilai ne ake amfani da su wajen biyan bukatur wasu dujalai mutakabbirai na tara mutane da cin guminsu a bisa karya, ko kuma batattu ne masu bin son zuciya suke so su batar da wasu.

Shika-shikan Fikihun Khumaini

Khumaini yana gina fatawoyinsa da hukunce-hukuncen da yake zartarwa na Fikihu a kan akidarsa ta Shi'anci kamar yadda take a littafan shehunnan Shi'a da malamansu. Nazarin wafan nan fatawoyi da hukunce-hukunce zai bayyana shika-shikan Fikihun Khumaini kamar haka:

1. Sun dogara da maganganun Imaman Shia'a kamar yadda littafansu na ruwaya suka ruwaito su.
2. Akwai karancin ambaton Alkur'ani ko Hadisin Annabi (SAW) wajen tabbatar da fatawoyin da hukunce-hukuncen, abinda yake nuna yin nesa da Musulunci.
3. Riƙo da ka'idar Shi'a da take cewa, idan aka rasa dalili da zai rinjayar da daya daga cikin hukunci guda biyu masu karo da juna, to sai a dauki wanda ya sabawa Ahalus Sunna, shi ne dai-dai.

Wannan tushe na uku yana da muhimmanci saboda yadda yake nuna matsayin Khumaini na shugaban Shi'a mai tsananin ra'ayi, wanda yake da matuƙar kiyayya ga Ahalus Sunna har ga haddin ajiye hankali gefi da aiki da son zuciya. Don haka, yana da kyau mu ji abinda ya ce da bakinsa dangane da al'amarin.

Khumaini ya ce, "Lallai sabawa Ammawa¹ yana cikin abinda ake sanin dai-dai da shi a tsakanin hukunce-hukunce biyu masu sabawa juna."² A wani wajen

¹ Ammawa na cikin lakaban da 'yan Shi'a suke ba Ahalus Sunna don wulakanci. Duba littafi na 5 a wannan jerin.

² Duba **Atta'adul wal Tarjih** na Khumaini, shafi na 83.

kuma ya ce, “Babu shakka cewa sabawa Ammawa yana cikin abinda ake gane (ra’ayi) mai rinjaye da shi a yayin sabani.”¹

Wannan tushe, ko kuma ka’ida, ta fitar da hukunci a Fikihun ‘yan Shi’a wacce Khumaini ya rungume ta kuma ya yi aiki da ita, tana nuna matsayin ‘yan Shi’a dangane da Ahalus Sunna. Ahalus Sunna ba Musulmi ba ne; don haka ya zama wajibi a saba musu kamar yadda ya wajaba a sabawa Yahudu da Nasara.²

Bayan wannan takaitacciyar shimfida, za mu gabatar da misalai kafan na Fikihun Khumaini don mai karatu ya ganewa idanunsa irin sharrin dake kanshe cikin zuciyyar wannan dan taliki wanda jahilai suke nuna shi a matsayin shugaba na Musulmi.

1. Khumaini yana halatta dukiyar Ahalus Sunna: Dangane da wannan yana fadi, a yayin maganarsa a kan hukuncin ganima da khumusi,³ kamar haka: “Ra’ayi mafi karfi shi ne ruskar da Nasibawa⁴ a cikin kafiran yaki wajen halaccin ganimarsu da bayar da khumusi daga cikinta. Abinda yake zahiri shi ne halaccin kwace dukiyar Nasibi ko a ina aka same ta, kuma ko ta halin kafa, sa’an nan a fitar da khumusi a cikinta.”⁵

Wannan magana mai hadari tana nuna yadda Khumaini ya dauki Ahalus Sunna, cewa su suna dai-dai da kafiran yaki, wafanda ya halatta a karfi dukiyarsu a matsayin ganima. Kuma hakan yana nufi ke nan cewa, kafiran Amana kamar Yahudu da Nasara sun fi Ahalus Sunna alfarma a wajen Imam Khumaini.

2. Khumaini yana ganin rashin halaccin sallah ga mamaci Ahalus Sunna: Ga abinda yake cewa, “Ba ya halatta a yi sallah ga nau’o’in kafirai, har da mai ridda. Haka nan wanda aka yi hukunci da kafircinsa amma yana da’awar Musulunci, kamar Nasibawa da Khawarijawa.”⁶

3. Khumaini yana fatawa da rashin halaccin sallah a bayan limami Ahalus Sunna: A ra’ayin Khumaini, sallah ba ta inganta a bayan limami mai bin Sunna,

¹ **Atta’adul wal Tarjih**, shafi na 84.

² Duba littafi na 5: **Matsayin Musulmi a Wajen ‘Yan Shi’a**.

³ Khumusi wani haraji ne da ‘yan Shi’a suke baiwa malamansu.

⁴ Nasibawa su ne Ahalus Sunna a zaurancen ‘yan Shi’a. Duba littafi na 5.

⁵ **Tahrirul Wasila** na Khumaini, mujalladi na 1 shafi na 251.

⁶ **Tahrirul Wasila** na Khumaini, mujalladi na 1 shafi na 80.

kuma idan ɗan Shi'a ya yi ta, to dole sai ya rama. Wannan hukunci yana cikin littafan Khumaini, kamar **Sirrus Salati**¹ da **Kitabut Taqiyya**² da **Tahrirul Wasila**.³

4. Khumaini yana ganin ɓacin sallar wanda ya kama kirji a sallah: Ya ce: “Yana daga cikin abubuwan da suke ɓata sallah ɗora hannu guda a kan ɗayan IRIN YADDA MASU SABA MANA SUKE AIKATAWA. Amma babu laifi a yi hakan a halin taqiyya!”⁴

5. Khumaini yana fatawa da rashin halaccin baiwa Ahalus Sunna zakka: Ga abinda ya ce, “Zakka ba ta halatta ga Nasibi da kafirin yaƙi, ko da sun zama ‘yan uwa na jini.”⁵

6. Khumaini yana fatawa da haramcin cin yankan Ahalus Sunna: Ya ce, “Cin yankan dukkan ƙungiyoyin Musulmi yana halatta, banda Nasibawa ko da suna bayyana Musulunci!”⁶

7. Khumaini yana haramta auren matan Ahalus Sunna: Dangane da wannan Khumaini yana kausasawa ainun, a yayin da ya nuna cewa auren kafiran amana ya fi auren matan Ahalus Sunna.⁷

Sai dai abin mamaki shi ne, a zamanin Khumaini gwamnatin ƙasar Iran ta yi amfani da aurar da matan Shi'a ga mazaje Ahalus Sunna a matsayin wata hanya ta ƙoƙarin yada tafarkin Shi'anci a tsakanin mabiya Sunna.⁸

A nan Nijeriya bincike ya nuna ‘yan Shi'a suna amfani da aure wajen yada baƙar aƙidarsu. Sai dai a nan ba matansu suke aurarwa ba, matan Ahalus Sunna suke aure, sa'an nan su juye kansu a ɗan ƙanƙanin lokaci, su mayar da su ‘yan Shi'a. Babu shakka aurar da mata ga ‘yan Shi'a bai halatta ba, kamar yadda malamai da yawa suka ba da fatawa, ciki har da Imam Bukhari.⁹

¹ **Sirrus Salati** na Khumaini, shafi na 9.

² **Kitabut Taqiyya** na Khumaini, shafi na 198. A wannan littafin ya halatta sallar idan an yi ta da niyyar taqiyya!

³ Daga baya an shafe wannan mas'ala daga littafin mai fassarar Larabci, wata kila saboda taqiyya.

⁴ A duba **Tahrirul Wasila** na Khumaini, mujalladi na 1 shafi na 186.

⁵ **Tahrirul Wasila** na Khumaini, mujalladi na 1 shafi na 91.

⁶ **Tahrirul Wasila** na Khumaini, mujalladi na 1 shafi na 146.

⁷ Duba **Tahrirul Wasila** na Khumaini, mujalladi na 2 shafi na 286.

⁸ Duba **Al'khumaini wal Wajhul Aakhar** na Zaid Al'is, shafi na 141.

⁹ Duba fatawarsa a cikin littafinmu, **Bacin Tafarkin 'yan Shi'a**, bugu na musamman, shafi na 86.

8. Khumaini yana halatta auren Mutu'a: Auren Mutu'a shi ne auren wucin gadi wanda ba wali ba shaidu kuma babu sadaki (sai lada) a cikinsa.¹ Khumaini ya halatta wannan aure a cikin littafansa masu yawa.²

Gogan bai tsaya nan ba, ya halatta a iyakancewa auren Mutu'a lokaci kankane, kamar dare ko wuni d'aya, ko awa d'aya ko awa biyu.³ Haka nan, ya halatta auren Mutu'a da karuwa, koda yake ya ce makaruhi ne!⁴

Shugaban 'yan gwagwarmayar bai tsaya a nan ba, ya kara gaba kafan inda ya yi wani d'an ijthadi a matsayinsa na wakilin Imamai. Ya halatta yin Mutu'a da karamar yarinya, har da jaririya, amma ya ce ba da hakikanin saduwa ba sai dai da sumbanta da runguma da kuma abinda ya kira "cinyantaka," watau mutum ya sanya zakarinsa a tsakanin cinyoyinta.⁵

Shekaru kafan da suka wuce, wani d'an siyasa a Nijeriya ya auri yarinya mai shekara goma sha huɗu a duniya, sai kafafen yada labarai da kungiyoyi masu rajin kare haƙƙin mata suka yi ta suka. Ba mu san abinda irin waɗan nan kafafen yada labarai da kungiyoyi za su faɗi ba dangane da Khumaini, Imami Maɗaɗani!

¹ Domin bayanin auren Mutu'a duba littafi na 4 a wannan jerin.

² Ga misali, duba **Kashful Asrari** na Khumaini shafi na 127 da **Tahrirul Wasila** nasa, mujalladi na 2 shafi na 288.

³ Duba **Tahrirul Wasila** na Khumaini, mujalladi na 2 shafi na 290.

⁴ **Tahrirul Wasila**, mujalladi na 2 shafi na 292.

⁵ Duba **Tahrirul Wasila** na Khumaini, mujalladi na 2 shafi na 241.

Babi Na Huɗu

Yadda Khumaini ya Yaudari Duniya

Lokacin da Khumaini ya kaddamar da juyin juya halin da ya kira na Musulunci, duniyar Musulmi duka ta yi murna. Musulmi a ko ina sun yi farin ciki yayin da suka yi maraba da juyin da suka yi zaton zai daga martabar Musulunci, ya kwato hakkin Musulmi kuma ya kalubalanci zaluncin kafirai, musamman Amurka da Isra'ila. Sai dai kash! Ba'a dade ba wannan murna ta koma ciki. Sannu a hankali ta bayyana ga duk mai ido biyu cewa juyin da Khumaini ya jagoranta ba juyin Musulunci ba ne, amma juyin Shi'anci ne mai tsananin gaba da dukkan Musulmin da ba sa bin tafarkin Rafilanci, musamman Ahalus Sunna.

Akwai dalilai da dama da suka sa Musulmin duniya suka yi marhabin da juyin Khumaini. Na farkonsu shi ne jahiltar akidar Khumaini da tsaurin ra'ayinsa. Na biyu shi ne kishirwar sauyi da yawancin Musulmi suke ciki saboda raunin kasashen Musulmi da ci bayansu da darewar munafukai da jahilai a kan mulkinsu. Na uku yaudara da takiyar Khumaini da sabuwar gwamnatinsa, da gagarumar na'urar farfaganda wacce ya girke don cimma mugunyar manufarsa. Na huɗu karan tsana da manyan daulolin kafirci na duniya suka dorawa wannan juyi a farkon faruwar. Wannan sai ya gaskata da'awar shugabannin juyin cewa, lallai su sun fito ne domin dawo da martabar Musulunci, hada kan mabiyansa da tabbatar da maslahohinsu.

Farfagandar Iran a kan Juyinta

Banda wadancan dalilai kuma, kasar Iran a bayan juyin juya halin ta girke na'urar farfaganda wacce ta yi amfani da ita wajen yako kwakwale da zukan Musulmi. Makaman wannan yaki sun hada da:

1. Kafa Cibiyoyin Ilmi. Kasar Iran ta kafa cibiyoyin ilmi da yada bayanai domin tabbatar da abinda ta kira kusanto da mazhabobin Musulunci ga juna da samar da fahimtar juna a tsakanin Musulmi mabiya tafarkai dabam-daban da mazhabobi dabam-daban. Ta jawo hankalin masana daga bangarori dabam-daban don yin aiki a wadan nan cibiyoyi wadanda ta kashewa kudade masu yawa. Sai dai sannu a hankali wadan nan ta bayyana cewa kafafe ne na yada Shi'anci kawai.

2. Yada Littafai. Har yau kasar Iran ta yi amfani da wallafa da kuma yada littafai na farfaganda da nufin tallata manufofin juyin juya halinta a lokacin da ta yi kokarin boye littafan malamanta, ciki har da littafan Khumaini, waƙanda suke nuna miyagun akidun Shi'a da mummunar masufarsu. Shi ma wannan burun-burun da wasan kwaikwayo an gano shi a lokacin da faɗakakku daga malaman Sunna suka bankado waƙan nan miyagun littafai, suka yada su ga al'umma. Sai ga bambanci ya bayyana a fili tsakanin waƙan nan da waƙancan.

3. Yada Jaridu da Mujallu. Wani makammin farfaganda da kasar Iran ta yi amfani da shi don tallata manufofinta da kyautata surarta a duniyar Musulmi shi ne yada jaridu da mujallu. Kasar ta kashe kuɗaɗe masu yawa wajen hayar masana da kwararru a fagagen aikin jarida da yada labaru a cikin harasa dabam-daban, ta riƙa buga irin waƙan nan jaridu tana raba su zuwa kasashe a kyauta. Waƙan nan jaridu da mujallu sun yi tasiri mai yawa a kasashe irin su Nijeriya.

4. Kafa gidajen Radiyo. Har yau, mahukuntan Iran 'yan Shi'a sun yi amfani da kafa gidajen radiyo masu yada shirye-shirye da harasa dabam-daban, inda suka dauki 'yan kasashe dabam-daban aiki a waƙan nan gidajen radiyo domin fuskantar da sakon Shi'anci da farfagandarsa ga kasashensu. Daga cikin waƙan nan gidajen radiyo akwai wanda aka buɗe musamman don gabatar da shirye-shirye da harshen Hausa.

5. Kafa Makarantu da Jami'o'i. Haka nan sun kafa makarantu da jami'o'i a cikin kasar Iran da ma wasu kasashen waje domin koyar da 'ya'yan Musulmi waƙanda ba 'yan Shi'a ba, musamman waƙanda suka fito daga kasashe masu fama da talauci. Ga misali, akwai irin waƙan nan makarantu a kasashen Afirka da dama, kamar Gana da Togo da Saliyo, da sauransu. Kamar yadda suka karfafa guiwar mabiyansu da su buɗe kananan makarantu a kasashensu, kuma suka dauki nauyin gudanar da su. Makarantun da 'yan Shi'ar Nijeriya suke kira Fodiyya na cikin irin waƙan nan makarantun.

6. Shirya Tarukan Karawa Juna Sani. Wani makammin farfaganda kuma da aka fuskantar da shi musamman ga 'yan boko da malaman jami'a da sauransu, shi ne shirya tarukan karawa juna sani a lokuta da wurare dabam-daban, a cikin Iran da wajenta, inda suke haɗa masana a fannoni dabam-daban domin fakewa da tattauna

matsalolin duniyar Musulmi a tallata manufar kasar Iran. Yawanci a wajen irin waƙan nan taruka a kan taƙa a lashe, kuma a komo da hadaya da abin sayen goro.

7. Yin Amfani da Ofisoshin Jakadanci. Yawancin ofisoshin jakadancin Iran a kasashen ketare matattarar tuggu ce da kulle-kulle domin yadda akidun Shi'a ta hanyar ayyukan "taimako" da "tallafi" da "ɗaukar ɗawainiyar mabukata" da sauran irin waƙan nan kyawawan ayyuka waƙanda suke kunshe da miyagun manufofi.

Waƙan nan kaƙan ne daga makaman farfaganda da kasar Iran ta yi amfani da su wajen tallata manufofinta da akidun malamanta, wanda sannu a hankali ya ja mutane daga gwagwarmaya da yaƙar Amurka da Isra'ila zuwa kudure akidun Shi'a.

Hanyar Shi'a zuwa Nijeriya

Babbar hanyar da Shi'a ta bi zuwa Nijeriya ita ce hanyar gwagwarmaya. Tun kafin juyin juya halin kasar Iran, Musulmi matasa 'yan Nijeriya, masu kishirwar sauyi da gafin kuruciya da karancin ilmin addini, sun dade a bisa tafarkin gwagwarmaya. A wancan lokaci, waƙanda suke koyi da su su ne 'yan ƙungiyar Ikhwanul Muslimun ta kasar Masar wacce Hassan Albanna ya kafa. Shi ya sa aka san su da sunan 'Yan Uwa Musulmi, ko kuma 'Yan Buraza, wanda wannan fassara ce kai tsaye ga sunan Ikhwanul Muslimun.

Bayan juyin juya halin Kasar Iran, da hayaniyar da biyo shi, da farfagandar da mahukuntan Iran suke girke domin tallata shi, sai matasan Nijeriya suka juya wa ƙungiyar Ikhwanul Muslimuna baya, suka koma koyi da shugabannin Iran da malamansu. Sun ɗauki Khumaini a matsayin shugaba abin koyi, kuma suka riƙa ganin cewa, salon juyin juya halin day a jagoranta shi ne kaɗai hanya da za ta fitar da Musulmi.

A nasu ɓangaren, mahukuntan Iran da jami'an sabuwar gwamnatin juyinsu ba kawai farfaganda suka dogara da ita ba, a'a sun ja samarin Nijeriya a jika, kamar yadda suka ja samari masu karancin ilmi da gogewa daga dukkan kasashen Musulmi. Sun riƙa gayyatar su zuwa kasar, suna shirya musu taruka da bukukuwa kuma suna ba su kuɗi da maƙamai da guraben ƙaro karatu. Ta wannan hanya ne suka ƙarfafi farfagandarsu da tsarin yaki-me-me da watsa tsaba ga 'yan tsaki.

Kafin ka ce meye wannan sun kame wadan nan yara, sun mayar da su ‘yan Shi’a ba da saninsu ba.

Wannan ita ce hanyar shigo-shigo-ba-zurfi da kasar Iran ta bi ta juye kan samarin Musulmi masu kishin addinin Musulunci amma ba su san kome na addinin ba sai sunansa kawai. Kuma daga nan, sai suka mance da gwagwarmaya, wacce da ma koma ce ta kamun kifi, suka shiga Shi’a karurus. Sai sukafudure dukkan akidun Shi’a, kuma suka dauki salon su: zagin Sahabbai da kafirta su, kudure Imama da aikata Ta’kiyya, kin Musulmi Ahalus Sunna, bautar kabari da girmama gumakan Imamai, da sauran ayyukan kafirci da shirka wadanda Khumaini ya yi kira gare su, ya koyar da su.

Wani abu mai hadari kuma da ‘yan Shi’ar Nijeriya suka dauka shi ne tsauri da nesantar lalama da kokarin kawo sauyi da kafin tuwo, kamar yadda Khumaini ya yi a kasarsa.

Kayan Gadon Khumaini

Akwai wani abu guda da ake gwada alheri ko sharrin shugaba da tunaninsa da koyarwarsa da aikin da ya kaddamar a rayuwarsa. Wannan abu shi ne kayan gadon da ya bar wa mabiyansa da kuma duniya baki daya. Mene ne kayan gadon da Khumaini ya barwa duniya?

Khumaini ya bar Jamhuriyar Musulunci, ko kuma mu ce Jamhuriyar Shi’anci, ta Iran. Kuma a yau, kusan shekara arba’in da kafa wannan jamhuriyar, muna iya duban ta, mu yi mata hukunci, muna masu dogaro da abinda ta kulla wa ‘ya’yanta da makotansu da duniya baki daya.

Sabanin abinda kasar Iran take yadawa na farfaganda, kuma tana son duniya ta gaskata, babu abinda kasar ta dama wa ‘ya’yanta sai salalan tsiya. Banda ‘yan kasar wadanda ba ‘yan Shi’a ba, musamman Ahalus Sunna, wadanda juyin juya halin Khumaini ya mayar da rayuwarsu Jahannama a doron kasa, su ma ‘yan Shi’ar ba abinda wannan shu’umin juyi ya haifar musu sai mari a kafafunsu da takunkumi a bakunansu.

Babu ‘yanci a kasar Iran, ba yalwa da wadata, ba zaman lafiya da kwanciyar hankali, kuma babu kyakkyawan fata na gyaruwar al’amura gobe. Iran ta zama wani shirgegen kurkuku a farkashin mulkin mutum daya tilo shi ne magajin

Khumaini, Jagoran Sauyi, mai riƙe da kambin Wilayatul Fakih, watau Ali Khamna'i. Mulkin wannan Babban Boka mai bakin rawani sai mutuwa, kuma kalmarsa tana sama da kalmar zaɓaɓɓen shugaban ƙasa da zaɓaɓɓun 'yan majalisar ƙasa, da duk wani gungun mutane ko ƙungiyar 'yan ƙasa, ciki har da malaman addini da 'yan boko da matasa, da sauransu.

Karnukan farautar Babban Boka su ne sojojin rundunar ƙasar da ake kira Sojin Tsaron Juyin Juya Hali (Revolutionary Guards da Turanci, ko Alharsul Thauri da Larabci) waɗanda suke riƙe da wuyan ƙasar, sai sun sassauta damƙa take iya numfashi. Kafatanin rayuwar 'yan ƙasar Iran, tattalin arzikinsu da zamantakewarsu, tana hannun zabaniyawan Sojin Tsaron Juyin Juya Hali waɗanda ba sa ɗaukar umarni daga kowa, kuma ba sa sauraron kowa, sai Jagoran Sauyi magajin Khumaini.

Tsarin da Khumaini ya shimfiɗa a ƙasar Iran mulkin Fir'aunanci ne wanda duniya ta daɗe ba ta ga irinsa ba. Ƙasar tsit take kamar makwantai (idan ka ji motsi jerin gwano ne irin na mabiyar Zakzaki masu zuwa Zariya a ƙas); ba mai magana sai fa idan zai rera yabon Jagoran Sauyi ne, ko ya yi amshin shatansa, ko ya maimaita abinda aka laƙanta masa kamar akun kuturu. Da gan-gan aka yi wa 'yan ƙasar tarbiyar bayi, sai suka zama tamkar bisashe a hannun makiyayi, sai inda ya kaɗa su da sandarsa. Sakamakon wannan shi ne tsananin talauci da ci baya da faɗuwar ƙimar ɗan Adam da sakwarkwacewar halaye da lalacewar maraya.

Idan mai karatu yana so ya san abinda Khumaini ya gada wa maƙotansa, sai ya tambayi Lebanon da Suriya da Iraki da Yaman, da sauran ƙasashen Larabawa da Musulmi na kusa da na nesa. Jamhuriyar Shi'anci ta ƙaddamar da yaƙi a kan maƙotanta a kafatanin faɗage: fagen siyasa da diflomasiyya, fagen tattalin arziki, fagen ilmi da al'adu, da kuma fagen fama. Kuma a wannan yaƙi, ƙasar na amfani da dukkan nau'in makamai: makamin kuɗi da abin duniya, makamin kafafen bayanai da yaɗa labarai, makamin **mutu'a** da **takiyya**, da makamin kisa wanda ya fara daga bindiga da bam har ya zuwa nukiliya.

Lebanon: Wannan ƙasa ita ce mazaunin ƙungiyar Hizbullah, ƙungiyar ta'addanci mafi ƙarfi a Gabas ta Tsakiya, wacce kuma ita ce hannun daman ƙasar Iran wanda take amfani da shi a wajen ayyukanta na ta'addanci a ƙasashen duniya.

Suriya ko Sham: Kasar Iran tana taimakon gwamnatin Bashar Asad ta tsiraru ‘yan Shi’a wacce take kafsa yaƙi da ‘yan tawaye masu bin tafarkin Sunna, waƙanda kuma su ne mafiya rinjaye, tun farkon shekarar 2011. Gwamnatin Asad ta dogara kacokan da taimakon Iran, na kuɗaɗe da makamai da diblomasiyya da ƙwararrun soji masu ba da shawara, wajen ta’addancinta a kan ‘yan ƙasarta wanda ya haɗa da rushe kimanin kashi biyu bisa uku na dukkan biranen ƙasar, kashe sama da mutane dubu ɗari biyu da hamsin, kore sama da miliyan shida daga gidajensu, da amfani da muggan makamai waƙanda aka haramta a dokokin ƙasa da ƙasa

Iraƙi: Iran ta taimakawa ‘yan Shi’ar Iraƙi wajen kafa ƙungiyoyin ina-da-kisa waƙanda suka taimaki sojojin Amurka a kan kifar da gwamnatin Saddam Hussaini da rushe biranen mabiya Sunna, kamar birnin Falluja, da karkashe su mafi munin kisa. A matsayin sakamako, ƙasar Amurka ta taimaka wa ‘yan Shi’a su mulki ƙasar Iraƙi da da’awar cewa wai su ne masu rinjaye.

Yaman: Kasar Iran tana taimakon ‘yan tawayen Hutsawa marasa rinjare, masu bin tafarkin Shi’a, a ƙoƙarinsu na ballega daga ƙasar Yaman da kafa ƙasarsu ta ‘yan Shi’a.

Baharain: Iran tana tallafawa ‘yan Shi’ar ƙasar Baharain, waƙanda suke da’awar su ne masu rinjaye wai amma mabiyan Sunna suna mulkinsu mulkin danniya. Yau kimanin shekaru biyar ke nan babu zaman lafiya a ƙasar. Shekaru biyu da suka wuce, ‘yan Shi’ar sun kusa yin nasarar tankwaɓe gwamnatin ƙasar ba don taimakon ƙasar Sa’udiyya ba gare su.

Idan muka bar maƙotan Iran, ba zamu laluba da nisa ba sai mu dubi Nijeriya.

Hizbullah a Nijeriya?!

Kasar Iran ta yi nasarar samar da wasu gungun mutane a Nijeriya waƙanda ta hore don zartar da mugun nufinta ga al’umma. Waɗan nan mutane, ƙarƙashin shugabancin Ibrahim Alzakzaki, sun kwashe shekaru suna ƙulla maƙarƙashiya, wacce ta haɗa da kafa rundunar sojin sa-kai da za ta zartar da mugun nufin Iran a Nijeriya da yammacin Afirka. Shirinsu ya yi nisa har sun fara karɓar makamai daga iyayen gijinsu.

A cikin watan Oktoba, 2010, jami'an tsaro sun kama kontena goma sha uku makare da miyagun makamai a tashar jiragen ruwa ta birnin Legas. Bincike ya tabbatar da cewa waƙan nan makamai sun fito ne daga ƙasar Iran, kuma ofishin jakadancin ƙasar a Abuja ya amsa cewa ɗaya daga mutanen da aka kama da makaman ma'aikacinsu ne. Bayan shari'a da ta ɗauki sama da shekaru biyu, an samu mutane biyu da laifi, ciki har da jami'in jakadancin na Iran, kuma kotu ta ɗaure su shekaru 17 ko wannensu.¹

A cikin watan Fabrairy, 2013, jami'an leƙen asiri na Nijeriya sun cafke wasu samari da suka yi karatu a ƙasar Iran, suna shirin kai hare-haren ta'addanci da nufin kashe wasu shugabannin Musulmi na ƙasar nan, ciki har da tsohon shugaban mulkin soja Ibrahim Babangida, da Sarkin Musulmi mai murabus, Sultan Ibrahim Dasuki. Bayan bincike, ya tabbata cewa waƙan nan samari suna yi wa ƙungiyar ta'addanci da Iran ke mara wa baya, watau Hizbullah, aiki. Jaridun ƙasar nan da kafafen yada labarai na ƙasashen ƙetare duka sun ruwaito wannan labari.²

Haka nan, a wannan shekara dai ta 2013, an gano makamai masu yawa boye a wani gida a birnin Kano. Bayan bincike, an zargi wasu ƙwarori 'yan ƙasar Lebanon, waƙanda ake jin suna da alaƙa da ƙungiyar Hizbullah, da mallakar waƙan nan makaman, kuma an gurfanar das u a gaban kotu.³

Sai dai labarin da muka samu daga baya-bayan nan yana nuna cewa, kotu ta yi watsi da wannan magana ba tare da wani dalili mai ƙarfi ba. Wannan ya faru a zamanin gwamnati da ta shuɗe. Amma a yanzu muna fata wannan sabuwar gwamnati ta Muhammadu Buhari za ta sake buɗe kundin shari'ar, musamman saboda abinda ya faru tsakanin Sojojin Nijeriya da ƙungiyar 'yan Shi'a ta Zakzaki a ƙarshen shekarar 2015, wanda ya fito da alaƙarsu da Iran a fili.

'Yan Shi'ar Nijeriya mabiyan Zakzaki sun yi nisa da shirin buɗe reshen Hizbullah a ƙasar nan, don haka suke ɗaga tutar ƙungiyar a fili a cikin jerin gwano da suke gudanarwa.⁴ Wannan shiri nasu ya ɗaɗa fitowa fili sakamakon abinda ya faru tsakanins da Sojojin Nijeriya, kamar yadda muka yi nuni gare shi a sama.

¹ Domin ganin wannan labari, duba jaridar **Dailay Trust**, fitowar 15 ga watan Mayu, 2013, shafi na 46.

² Gidan talabijin na **Aljazeera** (ta Larabci) ya watsa labarin ranar 21 ga watan Fabrairu, 2013.

³ Duba jaridar **Dailay Trust**, Juma'a 31 ga watan Mayu, 2013, shafi na 1 da na 5.

⁴ Domin ganin hoton 'yan Shi'ar Nijeriya dauke da tutocin Hizbullah, duba jaridar **Dailay Trust**, fitowar Talata 22 ga watan Mayu, 2012, shafi na 3.

Wannan shi ne abinda Khumaini ya gadarwa duniya: jahilci da fatara da ci baya da yake-yake, da kuma uwa uaba sunce imani da asarar duniya da lahira.